

що має багато землі, користується загальною пошаною в громаді незалежно від його особистих якостей. Майже те саме спостерігаємо і у "Кам'яному хресті" В. Стефаніка. "Земля" для Стефаніка, - як слушно зауважував Д. Донцов, - це вже не "село", і не "лан", і не "горб", це великий символ. Не лише щось, що мужика осягає і гріє його тіло, але й щось, що "вичерпує долонями його душу"... Це вже не ґрунт, а *універсум* (курсив наш – Т.Н.), вартий великої жертви і великої посвяти" [1, с.76].

Проблема землі-батьківщини відображена у творчості Стефаніка і як трагедія людини, вирваної з корінням з родинного вогнища. Новеліст боляче спостерігав трагедії людей, які змушені були емігрувати за кордон, залишаючи свою рідну з діда-прадіда землю у пошуках кращої долі за океаном. У світовій літературі Стефанік увічнив образ рідної землі "Кам'яним хрестом" – символом історичної цілісності роду. Іван Дідух – герой новели, прощаючись із землею своїх предків, ніби хоче загладити свою провину перед вічністю і ставить кам'яний хрест на своєму відвойованому тяжкою працею в пустелі горбі.

Окремо щодо трактування художньо-психологічного образу землі у творчості Е. Золя та В. Стефаніка слід виділити позицію автора. У своїй статті, присвяченій творчості французького письменника, І. Франко зазначив, що Золя "дивиться на селян поглядом буржуа, міщанина. Він з гідною подиву гнучкістю підгледів найдрібніші деталі їх життя і побуту, мови і вчинків, *та не заглибився в душу селянина*"(курсив наш – Т.Н.) [3, т.28, с.194]

Натомість покутянин В. Стефанік, який постійно підкреслював своє сільське коріння, обіймає широке коло саме загальнолюдських, моральних, духовних та й соціально-психологічних проблем: граничне зубожіння селян і породжене ним моральне знелюднення; зв'язки, що еднають людину з землею, трагедію людини вирваної з корінням з рідного ґрунту.

Попри відзначені відмінності, спільне звертання представників двох різних національних літератур європейського регіону до теми землі та долі землероба пояснюється, головним чином, подібністю умов соціально-історичного розвитку та становища селянства у Франції та Україні: межовим зубожінням селянства, непосильною хліборобською працею на землі, внаслідок чого земля стає визначальним мірилом формування характеру і світогляду селянина.

У своїй статті ми зупинились лише на кількох, найбільш істотних аспектах осмислення теми землі та селянства у творчості Золя та Стефаніка. Але уже й вони свідчать, що художньо-психологічний образ землі та селянина займає одне з чільних місць у творчості обох письменників. Проведений аналіз дає підстави зробити висновок про паралелізм художнього мислення обох митців. Водночас відзначені сходження вказують на взаємозв'язок світового літературного процесу на рівні кругообігу ідей, образів, тем.

Література

1. Донцов Д. Поет твердої душі. // Альманах "Гомону України" на 1961р. – Торонто, 1961.
2. Наливайко Д.С. Типологія українського реалізму на європейському тлі // Українська література в системі літератур Європи та Америки.-К., 1997.
3. Франко І.Я. Збір. творів у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1981.

Оксана Одородько
наук. керівник – проф. Р. Т. Гром'як

ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ.

У статті зроблено спробу стисло окреслити провідні тенденції літературного життя в Криму за останні роки з перспективи їх вихідного концепту до осмислення історико-літературного процесу і зокрема творчості письменників, їх опублікованих текстів.

Кожна нація, кожен народ чи населення певного регіону Землі має свою фольклорну творчість, свою літературну історію і літераторів. Творчість письменників різних націй відрізняється оригінальною, специфічною забарвленістю, національною виразністю, а мова творів розгортає перед читачами широкий діалектний фон.

Літературний процес, як відомо з історії літератури, супроводжується виникненням різноманітних груп і об'єднань письменників. На Україні в 20-30-х роках, як і в Росії, їх було дуже багато. Літературні групи здебільшого виникають, як єдності творчих особистостей на основі "спільної естетичної програми", тому часто дуже швидко розпадаються. Запобігти цьому покликані структурні об'єднання, пов'язані прийнятими і добровільно схваленими статутами. В свою чергу, у країнах, де публічне життя і громадська діяльність населення централізуються і становиться під контроль влади, створюються літературні організації і межах держави. Вони ж,

з метою оперативного управління, розгалужуються за територіальним принципом.

Структурно-інформаційні параметри літературного процесу не повинні залишатися поза увагою літературознавців і пропагандистів художньої літератури, у тім числі і вчителів. Саме вони зобов'язані навчальною програмою займатися літературним краєзнавством і доносити до учнів інформацію про творчість тих літераторів, які вийшли з певного регіону, або постійно чи тимчасово проживають і працюють там, де функціонує навчальний заклад. Відзначене вище явище і зумовлює доцільність вибору і опрацювання теми даної праці. Її мета – вивчити історію та створити (у перспективі) короткий нарис про об'єднання письменників Криму. Наразі ставимо завдання і зібрати і систематизувати довідкові матеріали про літераторів, які проживають на території АРК; охарактеризувати основні форми їх роботи, тенденції тематично-жанрового розмаїття творчості сучасних письменників.

Літературні традиції Криму мають глибоку історію. Специфіка Криму полягає в тому, що здавна йому присвячували натхненні рядки колишні поети різними мовами. Південний берег Криму освіжали Адам Міцкевич польською мовою, Олександр Пушкін – російською, Леся Українка та Степан Руданський – українською, Максим Богданович – білоруською.

Зокрема Степан Руданський провівши в Криму, в Ялті значну частину життя, написав там свою п'єсу – "Чумак", переклав "Іліаду" Гомера. Однак система вивчення кримських мотивів у творчості письменників, зокрема українських ще тільки складаються.

Коли Кримська область увійшла до складу Української Радянської соціалістичної республіки, у літературному житті Криму намітились певні міни. З'явилися поети, прозаїки, публіцисти, які писали українською мовою. Відомий український поет Іван Іванович Недоха будучи головою правління Кримської організації Спілки письменників України, проявив активну заклопотаність у становленні та формуванні молодих літераторів, був їм щирим порадиником, авторитетним прикладом зрілого майстра. Слід враховувати, що І. Недоха до прибуття в Крим опублікував понад 20 збірок поезій. У нього знаходимо і поезії про Кримський період життя. У збірці "Тобі, кохана" (1960) вміщено цикл "Кримські спогади". 1946 року приїжджає до Криму Павло Дегтярьов, який іще в 30 роках заявив про себе як критик. Ставши головним редактором Кримвидаву, він сприяв виданню творів молодих українських авторів. У Криму почали свою творчість такі тепер відомі письменники, як Анатолій Логвиненко-Славута і Дмитро Шупта, поетеси Лідія Кульбак. Зараз вони мешкають у Києві.

Першими членами Спілки письменників України стали прозаїк, сатирик, гуморист Володимир Шахнюк та поет-лірик, сатирик, гуморист Дмитро Черевичний. Обидва були прийняті до спілки письменників за рекомендацією Івана Не дохи. Згодом поновила ряди Спілки і поетеса Валентина Невінчана.

Кримських письменників підтримували видатні майстри художнього слова України. Так, М. Рильський випестував поета Ореста Корсовецького. Розвиток української літератури в Криму цікавився Павло Григорович Тичина. Сам він помітив обдаровану поетесу Лідію Кульбак і писав про неї на сторінках всеукраїнської преси. За розвитком Невінчаної уважно стежив А. Малишко, який підтримував її пошуки у творчому використанні засобів пісенності, у виробленні власної поетичної манери. Своїм літературним учителем називає В. Симоненка кримський письменник Д. Конопенко. Крім того контакти з Кримською республіканською організацією Національної спілки письменників України (КРО НСПУ) підтримували О. Гончар, М.Бажан, О. Підсуха, П. Воронько, І. Муратов, Л. Забашта. Зараз Павло Мовчан, Олег Черноуз не раз у своїх виступах на сторінках часописів України торкаються проблеми розвитку української літератури в Криму.

Кримська письменницька організація була заснована як об'єднання у Сімферополі в березні 1943 року. Тоді до її складу увійшов невеликий колектив письменників, які жили на території півострова Крим. За роки існування були успіхи і негаразди, але загалом робота організації велася і поступово вдосконалювалася. Однак на території Криму функціонували, крім КРО НСПУ, ще "Союз писателів Крима" (СПК), Союз російських, українських і білоруських письменників. У зв'язку з тим ставилося питання про об'єднання названих організацій, яке вирішувалося важко. Зрештою Д.Конопенко пішов зі свого поста, висловивши тис самим протест проти російського шовінізму. Тоді головою КРО НСПУ вибрали Басирова Валерія Магафуровича, людина, якій важко дорікнути національною тенденційністю мати в нього українка, батько – татарин, а вірші і прозу він пише трьома мовами. Відтоді КРО НСПУ конструктивно будує свої стосунки з іншими творчими спілками.

У розпорядженні письменницької організації є журнали "Берега Гавриди", "Йылдыз" ("Зірка"), "Йылдызчынь – Зірочка", газети "Кримська світлиця", "Яньи дюнья" ("Новий світ"), які справляють помітний вплив на читачів. Також у розпорядженні КРО НСПУ видавництво "Доля". Тут щороку виходить понад 30 найменувань підручників і навчальних посібників українською, кримськотатарською і російською мовами.

Творчість письменників Криму є дещо особливою, бо і сама місцевість, де вони проживають, незвичайна. Південні вітри, морські хвилі та сяйво сонця завжди присутні в образній системі письменників.

Найвідомішими стали такі видання: "В'язні фашизму", "Кримськотатарський український словник" Аблязіза Валієва; "Кримськотатарська література" Л. Юну сова "Коран" кримськотатарською у перекладі Різи Фазила, "Обратная связь" О. Панкова (17-річний автор).

Активно розвивається у Криму і наукова література. За останній час були опубліковані дослідження: І. Заатов "Кримськотатарське образотворче та декоративно-прикладне мистецтво"; Севіль Кермова "Страницы крымско-татарского довоенного театра и драматургии"; Аділе Емірові "Російсько-кримськотатарський словник". Активною діяльністю займаються також Крїмов Ізмаїл Асанович – завідувач кафедри кримськотатарської мови і літератури Кримського державного інженерно-педагогічного університету, доктор філологічних наук, професор. Відомі його праці з дослідження історії мови кримських татар.

У широкому розмаїтті проблемно-тематичних пластів творчості сучасних кримських письменників одне із помітних місць належить образу Криму. Митців зачаровує і надихає дивосвіт природи краю, хвилюють сторінки його далекої і близької історії, людської долі сучасників, покликаних історією творити державність суверенної України, відроджувати її культуру, збагачувати рідну мову. Кожен з письменників свідомий того, що творчих успіхів не досягнути без засвоєння віковичного досвіду словесно-образного мислення народу. Цілком природним є використання теми мотивів і образів, прийомів і засобів дум, народних пісень про Крим, про подвигів предків. Кожен з сучасних письменників Криму, звертаючись до розробки кримської теми, спирається на досвід своїх попередників, вносить щось своє, індивідуальне.

Останнім часом КРО НСПУ поповнилось новими авторами, Членами спілки письменників України стали поети і Валентин Негода, Віктор Виноградов, Світлана Кочерга, Галина Хмільовська, критик. Публіцист, поет Федір Степанів. Прозаїк Д. Вітюк; кримськотатарські письменники Сейфі Сарайї, Хамім Мустафа Рахмій, Самад Шухур, Ділявер Осман, Шахір Салім.

Слід зауважити, що першим поетом з якого Україна почала відкривати для себе світ кримськотатарського красного письменства був Бора Герой Газайї. Цікаво, що Іван Франко ще у січні 1915 року написав статтю "Кримських хан Газі Герей (1588-1607) і дещо з його віршів". При цьому Каменяр скористався виданою у Відні книжкою австрійського сходознавця Гаммера – Пурчстала "Вірші хана Криму" І. Франко, взявши з неї кілька газелей передав їх українською мовою.

Жанрове розмаїття поетичної творчості кримськотатарських письменників досить відрізняється від українського. Кримськотатарські вірші – це газелі, гіта, кошма, месневі, сімаї. Складаються вони з байтів (дворядкових строф).

Видаються у Криму такі газети: "Кримська світлиця" – українською мовою, "Йоньи дюнья" ("Новий світ") – кримськотатарською. Журнал для дітей "Йылдызчынь – Зірочка", в якому статті та твори друкуються з перекладом українською та кримськотатарською мовами. Особливою гордістю видавництва "Доля" став двотомник Лесі Українки (українською та кримськотатарською мовами). Велику популярність здобула книга "Далекий і близький Шевченко" також чотиримовна (українська, кримськотатарська, російська та англійська) книга – поема Т. Г. Шевченка "Кавказ".

Отже, історія літературного розвитку автономної Республіки Крим є складовою літературного процесу України і відчуває на собі впливи соціально-політичних процесів у пострадянському просторі.

Загалом, в даній роботі була розглянута діяльність найактивніших кримських письменників, практиковані ними форми роботи та найвідоміші видання. Це певним чином окреслило літературне життя Криму і його особливості.